

Fundacja
Aleksandra Kwaśniewskiego
AMICUS EUROPAE

POLICY PAPERS

Nr 18/2011

Rafał CIASTOŃ

SMOK OD ŚRODKA. CHIŃSKA „BIAŁA KSIĘGA” OBRONNOŚCI

Warszawa, 27 czerwca 2011 roku

Na temat rosnącej roli Chin we współczesnym świecie pisze się dużo i często. Publikacja „Białej Księgi” obronności Państwa Środka dostarcza jednak dość rzadkiej okazji ku temu, by ujrzeć świat oczami Pekinu. W bieżącym roku ukazała się kolejna, siódma już edycja tego dokumentu.

Chiński dokument różni się znacząco od swych zachodnich odpowiedników, a różnice te wynikają w dużej mierze ze specyfiki stosowanego w nim języka, pełnego eufemistycznych zwrotów, oficjalnej ideologii, a czasami wręcz sprzeczności. Jeśli jednak dokonać gruntownego filtrowania treści, wyłoni się z niego w miarę klarowny obraz percepcji środowiska międzynarodowego, sygnowanej znakiem „made in China” oraz poglądu na przyszły kształt Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej (ang. People’s Liberation Army – PLA).

Okres strategicznych możliwości – ten zwrot najlepiej oddaje chińskie spojrzenie na początek XXI stulecia. Dla Państwa Środka ma to być przede wszystkim okres rozwoju gospodarczego i wzrostu własnej pozycji międzynarodowej, osiąganego tą właśnie drogą. Sprzyjające temu warunki to zasługa stabilnego i ogólnie pokojowego stanu relacji międzynarodowych. Jakkolwiek zagrożenia ciągle istnieją, a niektóre z nich nabierają coraz bardziej zintegrowanego i kompleksowego charakteru, grożąc niemal w każdej chwili wybuchem, to wciąż korzystamy ze swoistej „dywidendy pokoju”. Wśród zagrożeń o charakterze globalnym wymieniane są: terroryzm, brak stabilności ekonomicznej, zmiany klimatu, proliferacja broni jądrowej, zagrożenia informacyjne, katastrofy naturalne, problemy zdrowia publicznego, wzrost przestępczości transnarodowej. Te nietradycyjne zagrożenia bezpieczeństwa mieszą się z tradycyjnymi, a problemy wewnętrzne z międzynarodowymi, czyniąc je o wiele bardziej trudnymi do rozwiązania. Tradycyjnym zagrożeniem (a może raczej *wyzwaniem*) pozostaje rywalizacja mocarstw na płaszczyźnie militarnej, zwłaszcza iż niektóre z nich rozwijają strategie działań w przestrzeni kosmicznej, cyberprzestrzeni, regionach polarnych oraz pracują nad programami obrony antyrakietowej i natychmiastowych uderzeń środkami konwencjonalnymi w skali globu, co jest oczywistym zarzutem pod adresem Stanów Zjednoczonych.

Autorzy dokumentu nie mają wątpliwości, iż międzynarodowy układ sił ulega zmianie, a kształtujący się ład światowy zmierza i będzie zmierzał w kierunku globalizacji i wielobiegunowości. Rola i wpływy państw określanych dziś mianem „wylaniających się mocarstw” (*emerging powers*), będą rosły. Wzajemne zależności ekonomiczne wpłyną również na zwiększenie roli grupy G- 20, choć mocno akcentowany jest także fakt, iż to dzięki silnej kondycji państw azjatyckich łagodzone są skutki kryzysu gospodarczego. Chiny doceniają istniejące w regionie instytucjonalne formy współpracy, zwłaszcza takie, których same są uczestnikami, tak

więc podkreślana jest rola Szanghajskiej Organizacji Współpracy, ASEAN, „Chiny-ASEAN”, „ASEAN + 3” (Chiny, Japonia, Republika Korei), forum Chiny-Japonia-Republika Korei oraz APEC.

Pokojowy co do zasady świat nie do końca oznacza wyłącznie pokojowe perspektywy dla Azji, sytuacja tutaj staje się bowiem coraz bardziej „złożona i nieprzewidywalna”, a rozwiązań potencjalnych kryzysów w punktach zapalnych wciąż nie widać. Najpoważniejszym zagrożeniem pozostaje sytuacja na Półwyspie Koreańskim, ale dużo obaw wzbudzają także problemy Afganistanu. Zrezygnowano z wymieniania z nazwy innych państw, zamiast tego charakteryzując narastające problemy – napięcia polityczne, etniczne i religijne, otwarte dyskusje nad statusem części wód terytorialnych, a co za tym idzie poszanowaniem prawa morskiego, terroryzm, działalność ekstremistyczna, separatyzmy. W tym mocno pejoratywnym kontekście mowa jest także o wzmacnianiu przez Stany Zjednoczone regionalnych sojuszy oraz ich silnym zaangażowaniu w tutejszy kompleks bezpieczeństwa.

Jak już zostało wspomniane na początku, dla Chińczyków obecny okres jest przede wszystkim okresem rozwoju i wzmacniania pozycji międzynarodowej ich kraju. Środkiem służącym osiągnięciu jednego i drugiego celu jest rozwój gospodarczy – Chińska Republika Ludowa stosunkowo dobrze poradziła sobie ze skutkami kryzysu światowego, co sprzyja podtrzymaniu stabilności socjalno-gospodarczej i niewielkiemu tylko spowolnieniu tempa wzrostu. Co ciekawe, warto w tym miejscu wspomnieć o wzroście wydatków na cele wojskowe – wg. oficjalnych wyliczeń w roku 2010 budżet obronny wzrósł jedynie o 7,5 % w stosunku do roku 2009, a więc relatywnie mniej niż w latach ubiegłych, osiągając tym samym poziom 532,115 mld juanów. Interesujące, a nawet zaskakujące jest jednakże uzasadnienie wzrostu wydatków wojskowych w ostatnich dwóch latach – ma to być konsekwencja przede wszystkim poprawy warunków bytowych żołnierzy (wzrost żołdów, wydatków na szkolenia, elektryczność, ogrzewanie itp.), wypełnianiem przez PLA operacji wojskowych innych niż wojna (ang. MOOTW) takich jak: pomoc ofiarom katastrof naturalnych w kraju i poza jego granicami czy zaangażowanie w zwalczanie piractwa w regionie Rogu Afryki, dopiero zaś na trzecim miejscu wymieniany jest wzrost wydatków na zakup uzbrojenia¹.

Autorzy „Białej Księgi” zapewniają, iż Chińska Republika Ludowa jest państwem prowadzącym defensywą z natury politykę bezpieczeństwa, dążąc tym samym do budowy harmonijnego, socjalistycznego społeczeństwa oraz harmonijnego, cieszącego się dobrodziejstwami pokoju i ogólnej *prosperity* świata. W świetle tych pryncypiów oczywistym wręcz wydaje się fakt, iż Chiny nigdy nie będą dążyły do hegemoni, choć mocno symptomatyczne jest

¹ Wg dokumentu w roku 2009 34,04% budżetu obronnego stanowiły wydatki osobowe, 33,73% wydatki na cele szkoleniowe i utrzymanie, 32,23% zaś wydatki na wyposażenie.

stwierdzenie zawarte w następnym akapicie mówiące o tym, że przeznaczeniem obydwu państw chińskich jest zjednoczenie, ku któremu obie strony powinny dążyć, kładąc koniec wzajemnej wrogości i osiągając porozumienie pokojowe. Kwestia Tajwanu jest podnoszona także w kolejnym fragmencie dokumentu, dotyczącym celów chińskiej polityki bezpieczeństwa. Są nimi:

- obrona suwerenności, bezpieczeństwa i rozwoju narodowego. Opór przeciwko każdej formie agresji z lądu, powietrza, wód wewnętrznych i terytorialnych, ochrona poszanowania prawa morskiego, zabezpieczenie interesów narodowych w przestrzeni kosmicznej, elektromagnetycznej i cyberprzestrzeni. Powstrzymanie sił separatystycznych na Tajwanie od ogłoszenia niepodległości oraz rozprawienie się z separatyzmem we Wschodnim Turkiestanie i Tybecie.

- podtrzymywanie społecznej harmonii i stabilności. PLA „służy ludowi”, aktywnie wspiera gospodarkę narodową i rozwój społeczny oraz zgodnie z obowiązującym prawem zabezpiecza bezpieczeństwo narodowe i stabilność społeczną. Wnosi także wkład w budowę infrastruktury cywilnej i przeciwdziała wykluczeniu społecznemu. Poprzez rozbudowę sił natychmiastowego użycia, wzmocnienie zdolności w zakresie działań antyterrorystycznych oraz niesienia pomocy w razie katastrof naturalnych PLA przygotowuje się również do udziału w MOOTW.

- przyspieszenie modernizacji systemu obrony narodowej oraz sił zbrojnych. Celom tym służy intensyfikacja studiów w zakresie prowadzenia operacji połączonych w warunkach informatyzacji i budowa systemu dowodzenia takimi operacjami, rozwój zaawansowanych technologicznie systemów broni i uzbrojenia, rozwój nowych rodzajów sił zbrojnych, zmiana charakteru prowadzonych ćwiczeń (z ćwiczeń w warunkach mechanizacji na ćwiczenia w warunkach informatyzacji), budowa nowoczesnego systemu logistycznego, wzmocnienie planowania strategicznego oraz zdolności do wygrywania wojen lokalnych w warunkach informatyzacji.

- podtrzymywanie światowego pokoju i stabilności. Chiny opowiadają się za budową relacji opartych na wzajemnym zaufaniu, wzajemnych korzyściach i równości, za rozwiązywaniem sporów międzynarodowych i sytuacji w zapalnych punktach globu metodami pokojowymi. Sprzeciwiają się użyciu siły lub groźby jej użycia, agresji, hegemoni i polityce siły w dowolnej formie. Same rozwijają relacje niekonfrontacyjne i nie wymierzone przeciwko żadnemu państwu. Informatyzacja, prowadzenie działań wojennych w warunkach informatyzacji oraz RMA (Revolution in Military Affairs) z chińskimi charakterystykami – w „Białej Księdze” te słowa są odmieniane przez wszystkie przypadki i pojawiają się niemal każdorazowo gdy mowa jest o PLA.

Modernizacja sił zbrojnych opiera się przede wszystkim na przejściu z ilościowego modelu ery mechanicznej do jakościowego modelu ery informatycznej, co przekłada się zarówno na rozwój i zakup nowych systemów uzbrojenia i wyposażenia, jak i tworzenie teoretycznych i praktycznych podstaw działania modułowych sił zadaniowych w ramach operacji połączonych. Z

charakterystyk poszczególnych rodzajów sił zbrojnych dowiemy się m.in. że jednostki armii znacząco wzmocniły zdolności działania w zakresie obrony przeciwlotniczej na dużych i średnich wysokościach oraz obrony antyrakietowej na średnich i małych wysokościach. Lotnictwo wojsk lądowych nie jest już strukturą pomocniczą, a główną siłą bojową o znaczących możliwościach w zakresie ataku i projekcji siły. Dzięki wzrostowi możliwości logistycznych może również angażować się w MOOTW. Marynarka wojenna działa w ramach pełnomorskiej strategii obronnej, w związku z czym dąży do zwiększenia możliwości odstraszenia i kontrataku w skali strategicznej, zwalczania zagrożeń nietradycyjnych oraz przeprowadzania długoterminowych operacji z dala od własnych brzegów. Co ciekawe, właśnie zdolnością do prowadzenia tego rodzaju działań uzasadniany jest fakt budowy przez ChRL „sznura pereł”, sieci portów i baz morskich w państwach trzecich. Oprócz tego Chińczycy inwestują również w budowę okrętów wsparcia logistycznego, co oczywiście znajduje swoje uzasadnienie w zaangażowaniu w operacje typu MOOTW. Siły powietrzne znacząco wzmocniły zdolności w zakresie obrony przeciwlotniczej, podnosząc stopień gotowości bojowej poprzez usprawnienie systemu dowodzenia oraz wprowadzenie do służby nowych typów samolotów. Drugi Korpus Artylerii jako nowoczesna siła bojowa, wyposażona w rakiety zarówno z głowicami konwencjonalnymi, jak i jądrowymi wzmacnia swą efektywność strategicznej siły odstraszenia poprzez rozwój zdolności szybkiej reakcji, precyzji uderzenia, zadawania strat, penetracji (jest to oczywiste nawiązanie do zdolności przelamywania systemów obrony antyrakietowej) oraz przeżywalności (rozwój systemów mobilnych).

Chińczycy nie zapominają o jednej z pięć achillesowych armii – logistyce.. Duży nacisk kładziony na zmiany w tej dziedzinie ma przelożyć się na racjonalizację struktur oraz poprawę efektywności kosztowej. Mechanizmy integracji systemów logistycznych oraz *outsourcingowego* pozyskiwania części usług, wdrożone w ramach prób na obszarze jednego z okręgów wojskowych (Jinan), są obecnie przenoszone do pozostałych okręgów.

Kierowana przez Komunistyczną Partię Chin Armia Ludowo-Wyzwoleńcza jest aktywnym uczestnikiem misji pokojowych ONZ (w grudniu 2010 r. w ramach dziewięciu misji służbę pełniło 1955 żołnierzy) oraz aktywnie uczestniczy w różnego rodzaju ćwiczeniach wojskowych z udziałem innych państw².

Dziesiąty, zamykający „Białą Księgę” rozdział poświęcony jest kontroli zbrojeń i rozbrojeniu. Chińczycy tradycyjnie już zapewniają o woli całkowitego rozbrojenia nuklearnego dodając jednocześnie, iż aby takie rozwiązanie stało się możliwe, konieczna jest drastyczna

² W ramach Szanghajskiej Organizacji Współpracy organizowane są regularne ćwiczenia antyterrorystyczne, PLAN uczestniczy zaś okazjonalnie w manewrach m.in. z Pakistanem, Indiami, Francją, Wielką Brytanią, Australią, Tajlandią, Rosją, Japonią, Nową Zelandią czy Wietnamem.

redukcja arseniałów państw posiadających największe iloŝci głowic jądrowych. Dopiero w drugiej kolejności w podobnym kierunku miałyby podażyc pozostałe mocarstwa. Cały proces powinien być transparentny i ujęty w odpowiednie ramy prawne, natomiast juź dziś państwa powinny porzucić politykę odstraszania opartą na groźbie użycia broni nuklearnej i wzorem ChRL prowadzić politykę *no-first use*. Konfrontując sferę deklaratywną ze stanem faktycznym trudno jednak nie zauważyć, iż Chiny rozbudowują i unowocześniają obecni swój potencjał jako jedyne spośród piątki mocarstw jądrowych.

Chiny opowiadają się także zdecydowanie przeciwko rozwojowi systemom obrony przeciwrakietowej, gdyż jego powstanie zakłóciłoby globalny układ sił i politykę rozbrojenia, a tym samym podkopało regionalną równowagę. Podobnie negatywne jest stanowisko w kwestii używania przestrzeni kosmicznej do celów militarnych.

Opowiadając się przeciwko proliferacji BMR oraz środków jej przenoszenia, Chiny chcą rozwiązania problemów irańskiego i północnokoreańskiego programu jądrowego wyłącznie środkami pokojowymi, poprzez kontynuowanie rozmów z tymi państwami.

W ostatnim zdaniu Księgi możemy przeczytać, iż Państwo Środka przywiązuje wielkie znaczenie do transparentności sfery militarnej i podejmuje wysiłek promowania tych wartości w relacjach z innymi państwami oraz ONZ...

Pomimo wszystkich swych niedoskonałości „Biała Księga” stanowi jednak wartościowe źródło wiedzy na temat chińskiej polityki bezpieczeństwa i obronności. Nakreślony w niej obraz środowiska międzynarodowego oraz wizji modernizacji PLA pozwala na sformułowanie kilku wniosków co do dalszych kierunków działania tego państwa, wniosków skądinąd zgodnych z większością zachodnich opracowań dotyczących tego tematu. Po pierwsze ChRL postrzega Stany Zjednoczone jako mocarstwo ograniczające, a niekiedy wręcz powstrzymujące jej ambicje, stąd też negatywne zapisy a temat zaangażowania USA w sojusze wojskowe z państwami azjatyckimi, utrudniania przez Waszyngton dialogu poprzez Cieśninę, sprzedaży broni Republice Chińskiej (Tajwanowi), rozwoju programu antyrakietowego i programu natychmiastowych uderzeń środkami konwencjonalnymi w skali globu, rywalizacji w regionie Arktyki czy też potencjalnej militaryzacji przestrzeni kosmicznej. Chiny próbują piętnować działalność supermocarstwa w tych obszarach, w których nie są w stanie podjąć z nim rywalizacji.

Po drugie Państwo Środka pretenduje póki co raczej do roli mocarstwa regionalnego niż światowego, a główną przeszkodą na drodze do realizacji drugiego z wymienionych scenariuszy jest faktyczna niepodległość Tajwanu (w dalszej kolejności także spory z państwami ościennymi odnośnie statusu części wód uznawanych przez Chiny za terytorialne).

Po trzecie wreszcie, doskonale zdając sobie sprawę ze swych ograniczeń Pekin dąży dziś przede wszystkim do wzmocnienia potencjału ekonomicznego oraz bazującego na nim potencjału militarnego. RMA z chińskimi charakterystykami to przede wszystkim informatyzacja, nowoczesne systemy transmisji danych, operacje połączone, zdolność do projekcji siły drogą morską i powietrzną oraz pozyskiwanie zaawansowanych technologicznie systemów uzbrojenia. To jednak jeszcze nie *rewolucja*, to *pogoń* za supermocarstwem.

* * *

Rafał Ciastoń – członek Zespołu Analiz Fundacji *Amicus Europae*, ekspert Fundacji im. Kazimierza Pułaskiego.

Absolwent stosunków międzynarodowych UJ i podyplomowego Studium Bezpieczeństwa Narodowego na UW. Pracownik administracji rządowej.

Tezy przedstawiane w serii „Policy Papers” Fundacji *Amicus Europae*
nie zawsze odzwierciedlają jej oficjalne stanowisko.

Nadrzędną misją Fundacji AMICUS EUROPÆE jest popieranie integracji europejskiej, a także wspieranie procesów dialogu i pojednania, mających na celu rozwiązanie politycznych i regionalnych konfliktów w Europie.

Do najważniejszych celów Fundacji należą:

- Wspieranie wysiłków na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego, państwa prawa i umocnienia wartości demokratycznych;
- Propagowanie dorobku politycznego i konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej;
- Propagowanie idei wspólnej Europy i upowszechnianie wiedzy o Unii Europejskiej;
- Rozwój Nowej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Ukrainy i Białorusi;
- Wsparcie dla krajów aspirujących do członkostwa w organizacjach europejskich i euroatlantyckich;
- Promowanie współpracy ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki, szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego i rozwoju gospodarki światowej;
- Integracja mniejszości narodowych i religijnych w społeczności lokalne;
- Propagowanie wiedzy na temat wielonarodowej i kulturowej różnorodności oraz historii naszego kraju i regionu;
- Popularyzowanie idei olimpijskiej i sportu.

FUNDACJA AMICUS EUROPÆE

Al. Przyjaciół 8/5, 00-565 Warszawa,
Tel. +48 22 848 73 85, fax +48 22 629 48 16
www.kwasniewskialeksander.pl
e-mail: fundacja@fae.pl